

ADAM - PROTOTIPUL ARHETIPULUI

Prof. GEORGE-ANTONIU NICOARĂ

Master anul II

Preliminarii

Adam (ebr. אָדָם) este primul personaj uman menționat de către Sfânta Scriptură, adică primul om creat de Dumnezeu „după chipul și asemănarea Sa” (*Facerea 1, 26-27*), iar în Noul Testament, este numit „fiul lui Dumnezeu” (*Luca 3, 28*). Termenul „hadamah” face referire la crearea omului din țărâna pământului, căci se traduce prin „pământ roșu” sau „lut roșcat, viu”, definind o nuanță ruginie a solului și simbolizează dintru început destinul viitor și roditor al omului: „καὶ ὁ λόγος σὰρξ” („hadamah” = „σὰρξ” = carne, trup viu) ἐγένετο” (*Ioan 1, 14*).

Primul aspect asupra căruia ne vom opri este „chipul lui Dumnezeu” după care a fost creat Adam. Cine este Acest „Chip al lui Dumnezeu”, Acest Model după Care a fost zidit omul (cf. *Facerea 1, 26-27*)? Răspunsul ni-l oferă mai întâi cu subînțeles Mântuitorul, în dialogul cu Apostolul Filip, zicând: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” (*Ioan 14, 9*), iar mai apoi Sfântul Apostol Pavel, ne lămurește explicit că Acest „Chip al lui Dumnezeu”, Acest Arhetip al lui Adam este Însuși Hristos, Fiul lui Dumnezeu: „Acesta este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întâi născut decât toată făptura” (*Coloseni 1, 15*; cf. *II Corinteni 4, 4* și *Evrei 1, 3*). Deci, Hristos este Chipul lui Dumnezeu, iar omul este chipul lui Hristos, astfel că omul este chip al Chipului, așa cum arată și Origen: „Cel mai Întâi-Născut decât toată zidirea este Chip al lui Dumnezeu ... omul însă este și el făcut după Chipul lui Dumnezeu”¹.

Adam, și prin el, întreaga omenire, a călcat porunca lui Dumnezeu, și nepăzind chipul Lui, de care era învrednicit², iar acest moment a reprezentat devierea de la asemănarea cu Arhetipul. Repunerea lui pe drumul inițial nu putea să o facă de unul singur și nici nu putea fi ajutat decât de Cel care l-a pus pe acel drum. În acest sens, Sfântul Atanasie cel Mare ne oferă o pildă: „Când un chip înscris în lemn este șters de petele din afară, este nevoie să vină din nou cel al căruia este chipul, ca să poată fi înnoit chipul în materia

---

¹ Origen, *Contra lui Celsus* 6, 63; PG 11, 1393; apud. Panayotis Nellas, *Omul-animat îndumnezeit - perspective pentru o antropologie ortodoxă*, Ediția a IV-a, trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2009, p.62.

² Rugăciunea I de iertare din cadrul Slujbei înmormântării mirenilor, cf. *Molitfelnicul*, Editura IBMBOR, București, 2019, p.272.

aceea. Pentru că materia în care s-a înscris chipul nu e aruncată prin ștergerea lui, ci chipul se întipărește din nou în ea”³.

Deși între Adam și Hristos există și asemănări, faptul că amândoi sunt părinți ai noștri: Adam după fire, iar Hristos după har, sau că niciunul dintre ei nu a avut tată firesc pe pământ⁴, totuși predominante și esențiale sunt deosebirile, dintre care menționăm doar două: 1) Adam s-a făcut pricinuitoare al pierii creației, iar Hristos S-a făcut Restaurator al creației și 2) Adam ne-a despărțit de Dumnezeu prin păcatul transmis întregii omeniri, iar Hristos ne-a împăcat cu Dumnezeu prin restabilirea harului.

A. Întruparea Mântuitorului – restaurarea creației

Dumnezeu, prin înțelepciunea Sa, a creat totul perfect, iar prin pronia Sa, a avut grijă ca orice se rănește să fie vindecat, orice se distruge să fie refăcut, orice se deteriorează să fie reparat și orice se învechește să fie înnoit, pentru că **„dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă; cele vechi au trecut, iată, toate s-au făcut noi”** (II Corinteni 5, 17).

Așadar, dacă chipul lui Dumnezeu în om s-a întunecat, iar „Mesia cel dintâi” a căzut⁵, trebuia să Se ivească Restauratorul, care să readucă omenitatea la starea sa firească cea dintâi. Privind monumentală operă restauratoare, vom evidenția cinci comparații antitetice, pe care ni le sugerează Sfânta Scriptură cu privire la personalitatea și activitatea celor două obârșii – Adam și Hristos – care stau la baza celor două creații.

a) Transmiterea păcatului oprită prin darul mântuirii – După cum Adam a devenit cauza morții sale și a celor descinși din el, deși aceia n-au păcătuit, tot așa și Hristos S-a făcut cauza dreptății a celor ce au crezut în El, dreptate pe care prin Cruce ne-a dăruit-o tuturor, deși n-am făcut noi nimic din cele drepte⁶. Deci, datorită faptului că păcatul strămoșesc nu a rămas închis în Adam, ci fiind propriu ființei umane, s-a perpetuat odată cu înmulțirea neamului omenesc, și Răscumpărătorul trebuia să facă asemenea, dăruind mântuirea tuturor celor ce cred în El. Descriind această răsplată nemeritată, Sfântul Apostol Petru spune: **„Nu cu lucrurile stricăcioase, cu argint sau cu aur ați fost răscumparați din viața voastră deșartă, lăsată de la părinți, ci cu scumpul sânge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat**

³ Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre Întruparea Cuvântului*, XIV; în vol. „Cuvânt împotriva elinilor. Tratat despre Întruparea Cuvântului. Trei cuvinte împotriva arienilor”, Ed. IBMO, București, 2010, p.159.

⁴ Sf. Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Epistolei către Romani*, trad. de Nicodim Aghioritul, Editura Sophia, București, 2019, p.93.

⁵ Eugen J. Pentiu, *Iisus Mesia în Biblia ebraică*, trad. de Petronia Petrar, Ed. Basilica, București, 2016, p.57.

⁶ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Romani, Omilia X*, trad. de P.S. Teodosie Atanasiu, Editura Christiana, București, 2005, p.81.

și neprihănit” (*I Petru 1, 18-19*), iar Sfântul Pavel insistă pe calitatea de Mijlocitor a lui Hristos: **„El este Mijlocitorul unui nou testament, ca prin moartea suferită spre răscumpărarea păcatelor de sub întâiul testament, cei chemați să ia făgăduința moștenirii veșnice”** (*Evrei 9, 15*; cf. și *Efeseni 1, 7* și *Evrei 8, 6*).

Darul mântuirii adus de Hristos este, însă, ceva mult mai larg decât răscumpărarea, el coincide cu îndumnezeirea⁷. Acest fapt îl surprinde frumos Sfântul Efrem Sirul într-unul din imnele sale, zicând: *„Așa cum Adam a omorât în trupul său pe cei vii, în același chip, prin trupul care desăvârșește toate (trupul lui Hristos, n.n.), dreptii au găsit desăvârșirea, iar păcătoșii milostivirea”*⁸. Acest aspect al răscumpărării poate fi privit și prin prisma unei dimensiuni tămăduitoare, în sensul că prin rănilor lui Hristos, rănilor lui Adam au fost tămăduite.

De aceea, Profetul Isaia („Evanghelistul Vechiului Testament”), profetind Jertfa de pe Golgota, s-a exprimat cu atâta certitudine: **„El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat ... și prin rănilor Lui noi toți ne-am vindecat”** (*Isaia 53, 4-5*). Deci, prin Jertfa Sa a vindecat întreaga omenire de păcatul care s-a perpetuat prin sămânța lui Adam. Dar au rămas răni nevindecate de El? Da, propriile Sale răni au rămas veșnic nevindecate, ca dovadă că El nu a venit în lume pentru Sine, ci pentru rănilor tuturor bolnavilor din toate vremurile și din toate timpurile și din toate locurile (cf. *Matei 11, 28-30*)⁹.

b) De la ceartă la împăcare cu Creatorul – Sentința rostită de Dumnezeu lui Adam în urma păcatului neascultării, din *Facere 3, 17-19*: **„Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale! [...] În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta până te vei întoarce în pământul din care ești luat”** – poate fi privită ca o ceartă între om și Dumnezeu, ca pe deteriorarea legăturii indisolubile pe care a creat-o Dumnezeu cu ființa Sa mult-iubită – omul. Această deteriorare nu putea însă să rămână veșnic așa, căci ea nu corespunde cu ființa lui Dumnezeu, Care este izvorul dragostei. De aceea, prin Fiul Său a șters această ceartă și a readus împăcarea cu făptura Sa dragă: **„Prin Hristos toate cu Sine a vrut să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El, prin sângele crucii Sale”** (*Coloseni 1, 20*; cf. și *Romani 5, 1* și *II Corinteni 5, 18*).

c) Neascultarea lui Adam vs. ascultarea lui Hristos – Această paralelă antitetică este redată cât se poate de explicit de către Apostolul Pavel:

---

⁷ Panayotis Nellis, *op.cit.*, p. 73-74.

⁸ Sf. Efrem Sirianul, *Imnele Azimelor 1, 10*; în vol. *Imnele Păresimilor, Azimelor, Răstignirii și Învierii*, trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2010, p. 148.

⁹ Prot. Dr. Ioan Bude, *Temeiuri biblice noutestamentare cu privire la oficierea Sfințelor Taine și ierurgii bisericești, Volumul VII - Taina Sfântului Maslu*, Editurile Învierea și Eurobit, Timișoara, 2021, p.74.

„Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea Unuia se vor face drepti cei mulți” (Romani 5, 19). Adam cel dintâi era tip al viitorului Adam și după cum în el am devenit păcătoși prin vina sa, așa în Hristos am fost îndreptați pentru ascultarea Sa¹⁰. Neascultarea presupune emancipare, separare, răzvrătire și echivalează cu ieșirea omului din voia lui Dumnezeu; deci neascultarea lui Adam aduce cu sine căderea lui din relația cu Dumnezeu și pervertirea firii omenești. La polul opus, ridicarea oamenilor din starea de neascultare putea fi realizată doar de Cel prin Care S-au creat toate, iar importanța ascultării este subliniată tocmai prin cuvintele Mântuitorului¹¹: **„M-am coborât din cer nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine”** (Ioan 6, 38) și, mai apoi, în descrierea efectivă a actului chenotic, realizată de Sfântul Pavel în *Filipeni 2*, 8: **„S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce”**

d) Robul se face stăpân și Stăpânul se face Rob – Adam, prin însăși calitatea sa de creatură a lui Dumnezeu, trebuia să aibă statutul de slujitor sau rob al Stăpânului-Creator. Dar, Dumnezeu îi oferă o cinste cu totul gratuită, căci îl preschimbă din rob în stăpân, din simplă creatură în stăpânitor al întregului pământ (cf. *Facerea 1*, 28). Omul însă nu a avut puterea de a rămâne în această demnitate, iar restaurarea Sa putea fi realizată doar prin răsturnarea valorilor: dacă robul a fost făcut stăpân, răsturnarea implica transformarea Stăpânului în Rob, adică Făcătorul a toate trebuia să se facă Rob al tuturor. Această stare de robie a lui Hristos este vestită de către Proorocul Isaia, Care vorbește despre „*Ebed-Iahwe*”: **„Iată Sluga Mea pe Care o sprijin, Alesul Meu, întru Care binevoiește sufletul Meu. Pus-am peste El Duhul Meu și El va propovădui popoarelor legea Mea”** (*Isaia 42*, 1) și specificată explicit chiar de Însuși Hristos: **„Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți”** (*Matei 20*, 28; cf. *Marcu 10*, 45).

e) „Nișmat haiim” (*Facere 2*, 7) = **„Λάβετε πνεῦμα ἅγιον”** (*Ioan 20*, 22)

Sfântul Vasile cel Mare vede o similitudine între acțiunea dumnezeiască din *Facerea 2*, 7 și suflarea lui Hristos în fața apostolilor, în prima zi de după Înviere, zicând: **„În lucrarea de reînnoire a omului, de a-i reda harul – primit de la Dumnezeu, dar pe care el îl pierduse – Domnul suflând peste ucenici a zis: „Luați Duh Sfânt. Căroră veți ierta păcatele, vor**

---

¹⁰ Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, trad. de Ierom. Simeon Cătrinoiu, Editura Agaton, Făgăraș, 2016, p. 24.

¹¹ Pr. Prof. Constantin Coman, *De la vechiul Adam la Noul Adam*, articol publicat în „Ziarul Lumina” din data de 11 martie 2013.

fi iertate și cărora le veți ține vor fi ținute” (Ioan 20, 22-23)”¹². Trebuie însă să ținem cont că aici nu este momentul împlinirii depline a harului Duhului Sfânt, ci prin această insuflare arhierască, profetică și împărătească se instituie Taina Hirotoniei, fără a Se fi revărsat peste ucenici Duhul în întregime, ci numai parțial „Duh” (nearticulat, partitiv), urmând a fi „botezați cu Duhul Sfânt” peste puțin timp, la Cincizecime¹³.

B. De la păcat la har, prin iubire jertfelnică (Romani 5, 12-21)

În pericopa paulină din *Romani 5, 12-21*, Adam este reprezentat ca punct de pornire al păcatului, păcat care pune stăpânire pe toți urmașii săi, perpetuându-se odată cu ființa umană și atrăgând după sine iminenta consecință – moartea. În contrast, Hristos, prin Jertfa Sa determinată de iubirea de oameni, ucide păcatul și moartea, redându-ne harul și dreptatea. În cele ce urmează vom realiza o scurtă analiză a acestei pericope apostolice, punând în lumină paralela tipologică antitetice: Adam – Hristos.

a) Transmiterea păcatului originar (v. 12-14)

Această primă secțiune este legată de păcatul strămoșesc, care s-a perpetuat la toți cei născuți din sămânța lui Adam (cf. *Înțelepciunea lui Solomon 2, 23-24*). Dar de ce, oare, păcatul și moartea nu au rămas închise în Adam, de vreme ce doar el a păcătuit? Pentru că chipul materialnic prin care se moștenește păcatul este în pătimașa și îndulcitoarea vărsare a sămânței din care ne zămislăm. Singurul Care nu S-a născut din sămânță este Domnul nostru Iisus Hristos și de aceea, El este mai presus de păcatul strămoșesc¹⁴.

Subliniind această idee a corupției generale a naturii umane în urma păcatului strămoșesc¹⁵, Sfântul Macarie Egipteanul spune, în omiliile sale: „Adam ca domn și împărat a fost pus peste toate zidurile. Și fiind el luat în robie, a fost luată în robie și zidirea care îi slujea și se supunea lui; căci prin el moartea a stăpânit peste tot sufletul”¹⁶.

Indiciul tipologiei pe care o analizăm cu ajutorul acestei pericope se ivește tocmai în finalul acestei secțiuni, care îl numește pe Adam cel vechi – „**τύπος τοῦ μέλλοντος**” („chip al Celui ce avea să vină”) și deschide, prin

---

¹² Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Duhul Sfânt, 16*, în vol. *PSB. 12 - „ Scrieri - partea a treia, Despre Sfântul Duh. Corespondeță (Epistole)*, trad. de Constantin Cornițescu și Teodor Bodogae, Editura IBMBOR, București, 1988, p.55.

¹³ Prot. Dr. Ioan Bude, *Temeiuri biblice nouotestamentare cu privire la oficierea Sfințelor Taine și ierurgii bisericești, Volumul V - Hirotonia*, Editurile Învierea și Eurobit, Timișoara, 2019, p. 60.

¹⁴ Sf. Teofilact al Bulgariei, *op. cit.*, p. 93.

¹⁵ Pr. Lect. Dumitru Abrudan, *Creștinismul și Mozaismul în perspectiva dialogului interreligios* (Teză de doctorat în Teologie), în Revista „Mitropolia Ardealului”, Anul XXIV, Nr. 1-3, Ianuarie-Martie 1979, p.120.

¹⁶ Ieromonah Serafim Rose, *Cartea Facerii, Crearea lumii și omul începuturilor*, trad. de C. Făgețean, Editura Sophia, București, 2011, p.136.

aceasta, o nouă secțiune dedicată exclusiv antitezei dintre tipul – Adam și antitipul – Hristos.

b) Adam aduce păcat și moarte, Hristos – har și viață (v. 15-19) – în această secțiune, accentul cade pe actul răscumpărător realizat de Hristos. Din versetele 15-16 înțelegem că harul (gr. χάρισμα) nu este precum păcatul (gr. παράπτωμα) , căci unul duce la osândire (gr. κατάκριμα), iar altul la îndreptare (gr. δικαίωμα). Noi am fost condamnați la moarte prin încălcarea lui Adam, pentru că toată natura umană a comis o asemenea greșeală în el, fiind el pârgă a umanității; dar în Hristos viața a reînflorit în noi¹⁷. De aici, vedem că această tipologie este una antitetică și contrastantă, cu mențiunea că latura referitoare la Hristos conține o pondere mult mai mare decât cea referitoare la Adam, care este exprimată prin dubla folosire a expresiei „πολλῷ μᾶλλον” („cu mult mai mult” – v. 15 și 17)¹⁸. Moartea Sa este „antidot” pentru moartea noastră și „remediu” pentru păcatul nostru. Cu alte cuvinte, Hristos ne răscumpără plătiind prețul libertății noastre, preț pe care noi nu l-am fi putut plăti niciodată. Ca Adam cel Nou, lucrarea lui Hristos „se urcă prin adâncul istoriei până la Adam ca să vindece efectele păcatului în toți”¹⁹.

La prima vedere, ultimele două versete ale acestei secțiuni (v. 18-19) par să cuprindă o tautologie, însă insistarea pe această idee de răscumpărare nu face altceva decât să accentueze bogăția actului lui Hristos. Atât de bogată este răscumpărarea pe care a dat-o Hristos pentru noi cu Patima Sa, încât ar fi de ajuns spre a mântui încă și pe toți diavolii, de ar voi ei să se pocăiască. Unii teologi spun că greșeala lui Adam a fost una fericită, pentru că prin ea ne-am învrednicit mai târziu cu atâtea daruri²⁰. Această biruință a lui Hristos asupra diavolului, care adusesse moartea făpturii umane este profund surprinsă de o stihire a Cântării a 3-a de la Canonul Praznicului Botezului Domnului, în alcătuirea Sfântului Ioan Damaschin: „*Cel ce a sădit întâi moartea făpturii, închipuindu-se în firea fiarei celei rău făcătoare, se întunecă prin trupeasca venire; că este lovit de Stăpânul, Cel ce S-a arătat ca un luceafăr, ca să îi sfărâme capul cel vrăjmaș*”²¹.

---

¹⁷ Sf. Chiril al Alexandriei, *op.cit.*, p.21.

¹⁸ J. D. Douglas & alții, *Dicționar biblic*, Societatea Misionară Română, Editura „Cartea Creștină”, Oradea, 1995, p.9.

¹⁹ William Barclay, *Analiză semantică a unor termeni din Noul Testament*, trad. de Doris Laurențiu, Editura Societatea Misionară Română, USA, Illinois, Wheaton, 1992, p. 202; apud. St. Cosmin Ionel Maftעי, *Adam și Hristos, Similitudini soteriologice (I) – Recapitulare și restaurare*, articol publicat în 7th International PdD Students in Theology Summer School (SIVDT 2019), p.110.

²⁰ Sf. Teofilact al Bulgariei, *op.cit.*, p. 96.

²¹ *Mineiul pe Ianuarie*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura IBMO, București, 2010, p.149.

c) harul distruge urmările păcatului pentru viața veșnică (v. 20-21)
– Finalul acestui capitol aduce înaintea urmările pe care le-a impus darea Legii mozaice cu privire la consecințele păcatului lui Adam. Tâlcuind *versetul 20*, Sfântul Ioan Gură de Aur ne lămurește: „*Particula „ca să se” din acest pasaj nu este cauzală, ci rezultativă, adică legea n-a fost dată ca greșeala să se înmulțească, ci ca să se micșoreze și să se nimicească cu totul; însă s-a întâmplat cu totul invers, dar aceasta nu din cauza naturii legii, ci din lenevirea celor ce au primit-o*”²². Aceste cuvinte parafrazează de fapt ceea ce spunea Apostolul Pavel galatenilor: „**Deci ce este Legea? Ea a fost adăugată pentru călcările de lege, până când era să vină Urmașul ... iar înainte de venirea credinței, noi eram păziți sub Lege, fiind închiși pentru credința care avea să se descopere**” (*Galateni 3, 19, 23*). În final, harul a ajuns să împăratească prin dreptate (v. 21), iar scopul ultim al acestei împărțiri nu este altul decât scopul suprem al întregii omeniri: „ζωήν αἰώνιον” („**viața veșnică**” – *Romani 5, 21b*).

Concluzii

Vedem, deci, din cele expuse până acum, cum se întemeiază această evidentă paralelă Adam-Hristos, care are un dublu sens: Adam este prototipul lui Hristos și simultan Hristos este atât antitip, cât și Arhetip al primului om. Dar această paralelă nu este una sinonimică, așa cum observăm în cazul majorității personajelor tipologice, ci este una antonimică, cei doi aflându-se mai degrabă la poli opuși, într-o relație de antiteză.

Am putea spune, prin urmare, că pentru fiecare dintre greșelile noastre, ale naturii umane reprezentate de Adam în Eden, Hristos – ca și Restaurator, Împăciuitoare și Mântuitor – ne oferă câte un dar precis. Sfântul Grigorie de Nazianz exemplifică astfel: „*pentru o mână întinsă fără reținere, El ne oferă brațele larg deschise; pentru o mână îndrăznească, mâini pironite pe cruce; pentru mâna care l-a izgonit pe Adam, brațele care țin marginile pământului; suirea pe cruce în locul căderii; fierea pentru gustarea fructului celui oprit; moartea pentru moarte; îngroparea pentru revenirea pe pământ*”²³.

În încheiere, considerăm că cea mai expresivă concluzie ne-o oferă o cântare a Triodului: „*Fiul lui Dumnezeu, Fiu Omului Se face; ca, luând ce este mai rău, să-mi dea mie ce este mai bun. Amăgitu-S-a de demult Adam, poftind să fie Dumnezeu și n-a fost. Iar Dumnezeu Se face Om, ca să-l facă pe Adam Dumnezeu*”²⁴.

---

²² Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia la Epistola către Romani, Omilia X, ed.cit.*, p.84.

²³ Mitropolit Ilarion Alfeyev, *Hristos - Noul Adam*, articol publicat pe www.crestinortodox.ro/hristos-noul-adam-156070.html.

²⁴ *Triodul*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al B.O.R., Editura I.B.M.O., București, 2010, p.145.